

Роєнко С. О.,
к. пед. н., доцент кафедри
соціальної педагогіки
та соціальної роботи

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Нині в умовах нестабільної політичної та соціально-економічної ситуації спостерігаються негативні тенденції в сім'ях, зумовленні розширенням джерел їх неблагополуччя. Щороку кількість сімей/осіб з високим рівнем соціальної, психологічної та структурної дезорганізації збільшується. Такі сім'ї/особи, які потребують соціального захисту та допомоги відповідно до законодавства визначаються як сім'я/особа, яка перебуває в складних життєвих обставинах.

Надання різних видів послуг та допомоги дітям, сім'ям та молоді покладається державою на центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Їх діяльність здійснюється відповідно до основних нормативно-правових актів, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Згідно із Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001) соціальна робота спрямована на соціальну підтримку цієї категорії населення, забезпечення прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб. Відповідно до цього кожна сім'я має право на отримання безкоштовних соціальних послуг за умови, якщо вона дає свою згоду на проведення соціального супроводу з боку соціальних працівників [1]. З метою подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу та повноцінної життєдіяльності передбачено здійснення соціального інспектування, соціального обслуговування, соціального супроводу сімей, дітей та молоді.

Основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги визначено Законом України «Про соціальні послуги» (2003) [2]. Ним визначено зміст таких термінів: «соціальні послуги», «складні життєві обставини», «соціальні служби», «суб'єкти, що надають соціальні послуги», «державний стандарт соціальної послуги» та ін. Також прописані основні засади та принципи надання соціальних послуг.

У другому розділі «Забезпечення прав громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, на соціальні послуги» чітко прописано на які види соціальних послуг можуть розраховувати громадяни. Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування, яке здійснюється за місцем проживання особи або в різних закладах соціальної підтримки (допомоги). Серед соціальних послуг, на які мають право громадяни, виокремлюють:

- психологічні послуги;
- соціально-педагогічні послуги;
- соціально-медичні послуги;
- соціально-економічні послуги;
- юридичні послуги;
- послуги з працевлаштування;
- інформаційні послуги;
- інші соціальні послуги (їх перелік визначається Кабінетом

Міністрів України в переліку платних соціальних послуг) [2].

Організації діяльності з надання соціальних послуг присвячений третій розділ, у якому прописано алгоритм надання соціальних послуг, які можуть бути як платними, так і безоплатними. Також визначено причини через які громадяни мають статус як такі, які перебувають у складних життєвих обставинах [2].

Також у Законі України «Про соціальні послуги» прописано, що «у разі якщо міжнародними договорами України встановлено більш високі вимоги до надання соціальних послуг, ніж ті, що передбачені законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору» [2].

Вище зазначений Закон є нині чинним, проте не можна не зазначити, що у 2019 р. був прийнятий новий Закон «Про соціальні послуги», який набере чинності з 1 січня 2020 року [3].

Метою нового Закону є: «вдосконалення чинного законодавства, зокрема в частині адміністрування соціальних послуг, підвищення статусу соціальних працівників та інших фахівців, що надають соціальні послуги, забезпечення захисту прав осіб, які отримують соціальні послуги, розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань організації надання соціальних послуг за місцем проживання осіб, що отримують такі послуги» [3]. Закон міститься чимало нововведень: нові терміни, класифікація соціальних послуг; новий підхід до оцінювання потреб особи у соціальних послугах; запроваджується реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг (його дані вважаються конфіденційними і захищаються згідно із Законом «Про захист персональних даних»). Держателем Реєстру має стати Мінсоцполітики; адміністратором – держпідприємство, яке має визначити профільне міністерство) тощо.

Діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах, здійснюється відповідно до «Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» (2013) [6]. Документом визначено алгоритм виявлення, надання соціальних послуг та соціальний супровід таких сімей/осіб через взаємодію центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді разом з суб'єктами, що надають соціальні послуги [6].

Здійснення функцій державного управління щодо забезпечення соціального супроводу сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, тобто надання відповідних соціальних послуг найуразливішим категоріям населення визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» (2013) [4].

Наказом Міністерства соціальної політики «Про затвердження форм обліку соціальних послуг сім'ям/особам, які перебувають у складних життєвих обставинах» (2014) визначено, яким чином має бути здійснена переадресація клієнта, якщо питання, з яким звернулася сім'я, не належить до компетенції соціального працівника центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Це може бути надана інформація про місцезнаходження установи, що займається вирішенням таких питань, номери контактних телефонів, або здійснюється направлення до іншого суб'єкта [7].

У 2016 р. Міністерством соціальної політики України був прийнятий наказ «Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» [5]. Ним було визначено «зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги соціального супроводу сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, показники її якості для суб'єктів усіх форм власності та господарювання, які надають цю послугу з метою подолання чи мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин, у яких перебуває сім'я/особа» [5]. Документ також містить додаток, представлений у формі таблиці, у якому чітко прописані основні дії та заходи, що становлять зміст соціальної послуги соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, та орієнтовний час для їх виконання. Реалізація основних положень наказу передбачає також здійснення моніторингу з метою виявлення якості надання соціальної послуги соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, та їх результативності [5].

Отже, аналіз нормативно-правової бази дає підстави стверджувати, що на законодавчому рівні визначено шляхи здійснення соціально-правового захисту сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. Зокрема, визначено перелік соціальних послуг, на які мають право громадяни, та алгоритм їх надання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – С. 213.
2. Законом України «Про соціальні послуги» (2003) : редакція від 07.01.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
3. Законом України «Про соціальні послуги» : прийняття від 17.01.2019; введення в дію відбудеться 01.01.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
4. Любецька М. М. Аналіз діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах / М. М. Любецька // Інвестиції : практика та досвід. – 2018. – № 17. – С. 102 – 108.
5. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Міністерства соціальної політики від 31 берез. 2016 р. № 318. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z062116?test=XX7>
6. Про затвердження порядку виявлення сімей(осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листоп. 2013 р. № 896. [Електронний ресурс] – Режим доступу : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-п>

7. Про затвердження форм обліку соціальних послуг сім'ям (особам), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Міністерства соціальної політики від 09 лип. 2014 р. № 450. [Електронний ресурс] – Режим доступу : URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1076-14>